

Studia lexicographica, 1, 1(2007)

Nakon više od pola stoljeća duge publicističke i izdavačke tradicije Leksikografski zavod Miroslav Krleža predstavlja prvi broj časopisa *Studia lexicographica* namijenjen upoznavanju znanstvene zajednice i šire javnosti sa dostignućima u leksikografskoj znanosti, te sa stručnom, znanstvenom i istraživačkom djelatnošću samog Zavoda. Prvi broj časopisa broji 284 stranice, ima 12 znanstvenih i stručnih radova, 5 prikaza novih leksikona i stručnih knjiga te jedan izvještaj sa znanstvenog skupa. Svi radovi na početku imaju kratak sažetak na hrvatskom jeziku i izdvojene ključne riječi, na kraju navedene popise korištene literature i izvora te sažetak na stranom jeziku.

Prvu tematsku cjelinu časopisa čini proslav sastavljen u obliku pozdrava čitatelju i pružanja informacija o glavnoj svrsi ovog časopisa te o radu Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža. Cjelina se sastoji od riječi uredništva i znanstvenog rada Vlahе Bogišića *Prilog razumijevanju leksikografije i enciklopedije u modernoj hrvatskoj kulturi*. Vjerno svojem naslovu, članak nam pruža uvid u osnovni paradoks hrvatske leksikografije, a to je velika izdavačka produkcija enciklopedija, leksikona, bibliografija, atlasa i drugih leksikografskih izdanja naspram nepostojanju točne i prave definicije pojma enciklopedija. Nadalje, kroz povijesni pregled hrvatske leksikografije, od početaka u Banovini Hrvatskoj do današnjih dana, autor ocrtava glavna pitanja vezana za pojam enciklopedije. U želji da odgovori na ta pitanja, daje nam pregled termina enciklopedije, leksikografije i leksikologije u leksikografskim radovima od godine 1937. do 2007. godine. Zaključuje kratkom analizom stanja u kojem se danas nalazi leksikografija kao znanost.

Druga tematska cjelina časopisa objedinjuje članke povezane problemima nastalim u hrvatskom znanstvenom nazivlju. Započinje ju članak Lászla Bulcsúa i Damira Borasa *Tuđ'inština u jeziku hrvatskōme* pisan »čistim« hrvatskim jezikom nastalim korištenjem načela i jezične ostavštine Bartola Kašića, Ljudevita Gaja, Ivana Belostenca i drugih. Kroz isticanje tvorbenog bogatstva hrvatskog jezika i velikih mogućnosti istog za prevođenje tuđica, autori daju lingvističku analizu i povijesni pregled ulazaka različitih posuđenica u naš jezik. Započinju s početkom 19. stoljeća i ulaskom tuđica iz latinskog i grčkog jezika, kao posljedicom tadašnjih težnji i ostvarenja standardizacije hrvatskog jezika. Nastavljaju s 1892. godinom i prodorom srpskog jezika, te putem njega turskih i drugih »istočnjačkih« tuđica u hrvatski jezik. Pregled navedene situacije upotpunjuju analizom *Srpskog rječnika* Vuka Stefanovića Karadžića i njegovih stavova koji čine sastavni dio rječnika te analizom šteta koje su na taj način pogodile hrvatski jezik. Slijedi detaljni popis rječnika i leksikona hrvatskog jezika izdanih od 16. stoljeća do današnjih dana. Kraj članka čini prikaz projekta »Hrvatska rečenička baština« namijenjenog otkrivanju još nepoznatih hrvatskih rječnika, njihovom digitaliziranju, opisivanju i objavljivanju, zajedno s ostatom hrvatske rječničke ostavštine koja dosad nije ugledala svjetlo dana.

Slijedi članak Vladimira Dugačkog *Habdelićev dikcionar (1670) kao izvor hrvatskog medicinskog nazivlja*. Prve stranice ispunjene su sažetim pregledom Habde-

licevog života, onodobne produkcije rječnika i leksikona, osnovnim podacima o njegovom rječniku te promjenama vezanim za pojedina slova u hrvatskom jeziku. Na stranicama koje slijede autor analizira rječnik s medicinskog stajališta i iz istog rječnika nam daje pregled tada poznatih dijelova ljudske anatomije, patoloških i neuroloških bolesti, očne i zubne patologije, a sve potkrijepljeno opisima bolesti i tada poznatim simptomima. Prema autoru, u rječniku se na posebno istaknutom mjestu nalaze navodi o kožnim promjenama i bolestima. Slijedi pregled liječničkog osoblja, najčešće obavljanih ranarničkih poslova, lijekova, ljekovitih biljaka i onodobnih institucija za liječenje. Kao posebnu zanimljivost autor ističe poznavanje danas aktualnih bolesti ženskog reproduktivnog sustava, bulimije i raka. Kraj cijelog članka označava kratka analiza korištenja Habledičevog djela od strane njegovih leksikografskih nasljednika.

Treći po redu je članak Milice Mihaljević *Problemi hrvatskog računalnog nazivlja (s jezikoslovnog motrišta)*, napisan s namjerom buđenja svijesti kod jezikoslovaca i informatičara o potrebi normizacije računalnog nazivlja. Zato članak i započinje nabrojanjem održanih seminara i predavanja na tu temu. U nastavku se autorica osvrće na pet načina nastanka računalnih naziva, a navedene natuknice razrađuje u potrazi za mogućim rješenjima i odgovorima. U narednih pet natuknica razmatra zablude koje stoje na putu normiranja navedenog nazivlja, a odnose se na razlike između hrvatskog i engleskog jezika te na neke specifičnosti unutar samog hrvatskog jezika. Na kraju još jednom poziva na što bržu suradnju navedenih profesionalaca s obzirom da se informatizacija i računalna pismenost sve više i brže širi.

Ovu cjelinu završava članak Željka Pavića *Hermeneutičko-logički aspekt tvorbe pojma u svojoj leksikografsko-enciklopedijskoj značajnosti*. Osnovna poanta ovog rada je pokazati kako se tvori pojam, stoga autor ostvarivanju toga cilja posvećuje sedam poglavlja. Putem dedukcije misli i sudova donosi definiciju i prikaz tvorbe pojma, te na isti način analizira odnos pojma i riječi. Analizu nastavlja razmatranjem vremena i razloga tvorbe jezika, načinima stvaranja i nadijevanja imena te promišljanjima o važnosti simbolike Božjeg imena i njega kao najvećeg ljudskog autoriteta. Točka do koje na kraju svojih razmišljanja dolazi je odnos nacije i nacionalnog jezika. Svoje teorije potkrepljuje primjerima iz Biblije, Kurana i djela filozofskih pisaca i mislilaca, a navedena djela i autore koristi pri argumentiranju svojih zaključaka. Na kraju iznosi misao da je tvorba pojma raspeta između riječi koja prikazuje pojam i jezika iz kojeg pojam izvlači svoj smisao i značenje.

Treća cjelina ovog časopisa posvećena je raspravama različite tematike i dijeli se na šest znanstvenih radova. Prvi je rad Filipa Hameršaka *Na Hergešićevu tragu – kako utvrditi tekstovne korpuse novijega hrvatskoga predinformatičkoga razdoblja?* Započinje definicijom tekstovnog korpusa i objašnjenjem razloga spominjanja Ive Hergešića, u nastavku navodeći njegove stavove o bibliografskim predradnjama. Na primjeru internetskih baza podataka CROSB i CROLIST te internetskih stranica Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Knjižnica grada Zagreba i Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti autor daje pregled stanja hrvatskih tekstovnih baza podataka i načina na koje se one popunjavaju. Navodeći mane i prednosti, javnosti predstavlja malo poznatu i nedostupnu *Bibliog-*

rafiju Jugoslavije, 25 svezaka *Građe za hrvatsku retrospektivnu bibliografiju knjiga 1835-1940*, te 12 milijuna tekstova koji se nalaze u *Vjesnikovoj* novinskoj dokumentaciji. U zadnjem dijelu rada osvrće se na pet bibliografija nastalih u Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža: *Bibliografiju rasprava, članaka i književnih radova*, katalog zavoda, pseudonimarij, *Građu za bibliografiju jugoslavenske periodike* i *Leksikon pisaca Jugoslavije*. Na kraju, usputno, spominje najnovije preglede arhivskog i knjižničnog gradiva i bibliografija. Rad zaključuje uvjerenjem da će promjenom istraživačkih metoda doći i do oživljavanja starih i napuštenih istraživačkih postupaka koji će pridonijeti revitalizaciji tekstovnih korpusa predinformatičkoga razdoblja.

Jasna Ivančić nas svojim *Katalogom retrospektivne bibliografije članaka Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža: ustroj i povijest nastanka* upoznaje s glavnim izvorom podataka na temelju kojih su nastala sva dosadašnja leksikografska izdanja ovog Zavoda. Projekt stvaranja kataloga započeo je 1950. i završen je 1953. godine pod ravnanjem idejnog stvaratelja Mate Ujevića, a sve u svrhu izdavanja Enciklopedije Jugoslavije. Katalog se sastoji od osam milijuna listića na kojima su popisana kulturna, politička, znanstvena i umjetnička događanja i zanimljivosti od kraja 18. stoljeća do 1945. godine iz novina, časopisa, zbornika i kalendara koji su izlazili na prostorima svih južnoslavenskih država. Članak nas, zajedno sa svojim slikovnim priložima, detaljno upoznaje s postupcima rada na prikupljanju, lektoriranju, korigiranju, sortiranju, spajanju i usklađivanju podataka i informacija u katalog koji danas poznajemo. Osim očekivanog »proizvoda« iz navedenog projekta izašla su još tri sveska *Analisa Leksikografskog zavoda FNRJ* i pseudonimarij koji čini svojevrsnu cjelinu s katalogom. U nastavku članka saznajemo ponešto i o osobama koje su radile na ovom projektu o osobama koje su se koristile krajnjim rezultatom projekta, te doprinosima koje je katalog dao stvaranju suvremenih enciklopedija i leksikona. Početkom 2007. godine započeta je digitalizacija listića kataloga, što predstavlja važan korak prema daljnjem očuvanju i mogućnosti njegova korištenja, ne samo kao izvora informacija već i kao važnog spomenika kulture.

Slijedi članak Danijela Vojaka *Percepcija romskog stanovništva u odabranim hrvatskim, britanskim i američkim leksikografskim djelima od 1880. do 2003*. Dajući definiciju pojma leksikografija i povijesni pregled razvoja navedenih nacionalnih leksikografija, jasno predstavivši metode istraživanja, autor naglašava cilj koji želi postići ovim radom. Naime, on želi otkriti sličnosti i razlike u načinu percipiranja romske manjine usporedbom hrvatske s američkom i britanskom leksikografijom. Spomenuto vremensko razdoblje zato dijeli na tri dijela. Opisi Roma kao naroda, njihove kulture, povijesti, jezika, podrijetla, vjere i načina života se kroz sva tri vremenska razdoblja bitno ne razlikuju, dužina tekstova oscilira i u zadnjem razdoblju dolazi na neku konstantnu razinu. Autor dolazi do zaključka da se percepcija Roma kao pripadnika društva pozitivno počinje mijenjati poslije Drugog svjetskog rata, posebno u američkoj i britanskoj leksikografiji, te se za romski narod počinje koristiti i sam naziv Romi. U hrvatskoj leksikografiji se prati taj trend, pa se posebno ističu pomaci u navođenju bibliografije članaka s romskom tematikom te preciznije korištenje terminologije.

Četvrti rad ove cjeline čini *Svemogući život i njegovo »značenje« kod Jakoba von Uexküllu* Josipa Oslića. Rad je koncipiran tako da, osim osnovnih biografskih podataka o Jakobu von Uexküllu (1864.-1944.), biologu i filozofu, pruži sažeti i jasni uvid u osnovne karakteristike njegova učenja koje je podijeljeno na tri dijela, a objedinjuje se u nazivu fenomenologija. Tim terminom, autor smatra, najbolje se očituje posebnost Uexküllova rada koje se sastoji u pokušaju objedinjavanja njegovih bioloških postavki s filozofskim razmatranjima o fenomenima prirode i života te kategorije vremena i prostora. Njegova znanstvena stajališta su najbolje vidljiva kroz djelo *Teorijska biologija* i kroz stvaranje i djelovanje Instituta za istraživanje okoliša. U zaključku autor ističe Uexküllovo ekološko mišljenje o povezanosti života prirode i ljudi, povijedišći jedno, nužno će doći do povrede drugoga.

Peti članak ove cjeline predstavljaju *Prijepori u interakcijskome pristupu pjesničkoj metafori. Prilog čitanju metaforike poljske pjesničke avangarde* Tee Rogić Muse. Osnovnu bit ovog teksta čini analiza mogućnosti interpretacije metafore u pjesničkom tekstu i njezin odnos s ostalim dijelovima teksta, što autorica razmatra uz pomoć primjera iz suvremene poljske poezije. Započinje kratkim pregledom teorija o metafori od 60-ih godina 20. stoljeća do suvremenih teorija i pritom se posebno osvrće na teorije Maxa Blacka i M. C. Beardsleya. Nastavlja s razmatranjem razina proučavanja metafore sa semantičke i semiotičke točke gledišta, te s konkretnim primjerima mogućnosti interpretacije metafore u pjesničkom tekstu. Zatim se osvrće na najnovije radove o metafori i novosti koje donosi škola Nova retorika. Na temelju provedene analize zaključuje da razumijevanje i interpretacija pjesničke metafore ovise o interakciji svih riječi u tekstu.

Posljednji članak ove cjeline je *Djelovanje Jugoslavenske radikalne zajednice u doba Banovine Hrvatske (1939.-1941.)* Krešimira Regana. Članak je posvećen djelovanju stranke i njezinom utjecaju na politički vrh Kraljevine Jugoslavije u razdoblju od 1935. do 1941. godine, s posebnom pozornošću posvećenom hrvatskom dijelu Kraljevine i djelovanju stranke u vrijeme Banovine Hrvatske. U sedam poglavlja članak nudi pregled politike stranke i odnosa moći podijeljenih na razdoblja dvaju stranačkih vođa Milana Stojadinovića i Dragiša Cvetkovića. Stojadinovićevo razdoblje obilježeno je politikom nacionalnog jedinstva i državne jedinstvenosti usmjerena isključivo u korist srpskog dijela Kraljevine, dok Cvetkovićevo razdoblje obilježava dvojna politika. Ona koja ide u smjeru rješavanja hrvatskog pitanja i druga koja nastoji ugoditi željama Srba kako u Srbiji, tako u Hrvatskoj. Glavna razrada teme donosi prikaz burnih promjena te načina i sredstava djelovanja Jugoslavenske radikalne zajednice u i za vrijeme Banovine Hrvatske. Kraj članka predstavlja ocjena nemogućnosti stranke u rješavanju stigme »srpskih izdajica«.

Zadnju cjelinu ovog časopisa čine prikazi najnovijih leksikografskih izdanja i knjiga. Tako nam Marijan Krivak donosi prikaz filmskog leksikona *O kulturološkom značenju filmskog leksikona* (uredili: Bruno Kragić i Nikica Grlić, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2003.), Željko Tomičić donosi prikaz knjige *Hrvatski povijesni atlas* (priredili: Krešimir Regan i Tomislav Kaniški, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2003.), dok Željko Pavić prikazuje opći religijski leksikon *Filozoski aspekt općega religijskog leksikona* (glavni urednik Adalbert

Rebić, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2002.). Boško Pešić upoznaje nas s novom čitankom u izdanju Matice Hrvatske, *Hans Georg Gadamer, čitanka* (Filozofska knjižnica Matice hrvatske, Zagreb, 2002.), a Svjetlana Lončarić prikazuje knjigu Milane Černelić *Bunjevačke studije* izašle u Zagrebu 2006. godine u izdanju FF pressa. Kraj cjeline obilježava Vedrana Martinović izvještajem *Enciklopedija oko stola* o međunarodnom skupu enciklopedičkih ustanova održanom u ožujku 2005. u Zagrebu.

Osvrćući se na prikazane članke, sa sigurnošću možemo ustvrditi da ovaj časopis donosi novosti iz više različitih znanstvenih područja i to lingvističkog, jezičnog, filozofskog, povijesnog, no s posebnim naglaskom na hrvatski jezik, leksikografiju i njezine krajnje produkte. Konceptija cijelog izdanja je sustavna, zahvaljujući jasnoj podijeli na cjeline lako je pronaći neki određeni tekst. Članci su pisani stručno, informacije koje donose potkrijepljene su potrebnim znanstvenim aparatom, a njihov sadržaj baca novo svjetlo na već poznate i neke sasvim nove. U nadi da ćemo na stolu uskoro imati i drugi broj, s poštovanjem pozdravljamo ovaj novi časopis.

Ivana Levstek

Tkalčić, Godišnjak Društva za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije, 11(2007)

Svezak koji prikazujemo tiskan je na 968 stranica, a kao i prethodni slijedi ustaljeni obrazac u podjeli objavljenih radova unutar nekoliko cjelina. Članak *Župa Sv. Terezije od Djeteta Isusa u Zagrebu (1936.-2006.)* S. Kožula, kojim započinju *Povjesničke rasprave*, tumači političko-crkveno stanje u Hrvatskoj i Zagrebu u međuratnom razdoblju te prati tijek osnivanja petnaest novih župa u tadašnjoj južnoj periferiji grada, osvrćući se posebice na župu Sv. Terezije od Djeteta Isusa, njezin osnutak, sedamdesetogodišnju povijest te župnike, upravitelje župa i duhovne pomoćnike koji su u njoj djelovali.

A. Jembrih u članku *Molitvenik bratovštine Sv. Barbare u Brdovcu (1678.) Prilog poznavanju hrvatske molitveničke književnosti* prikazuje molitvenik *Pobožne molitve iz vnogeh molitveneh knjig izebrane* (1678.) nepoznatog autora koji je, čini se, bio namijenjen ponajprije ženskim članicama spomenute bratovštine. Pored obavijesti o sadržaju, autor priloga molitvenik uspoređuje i ukazuje na sličnosti s drugim hrvatskim molitvenicima te donosi njegovu jezičnu analizu.

Pavlini samostani u karlovačkom kraju A. Sekulića prikazuje povijest pavlinskih samostana u karlovačkoj okolini, od najstarijeg utemeljenog na području Petrove gore početkom XIV. stoljeća, preko samostana u Kamenskom s početka XV. pa do najmlađeg utemeljenog u Sveticama u prvoj polovici XVII. st.

S. Razum je člankom *Povijest župe Lobor Vjekoslava Noršića* predstavio rukopis tadašnjeg župnika u Bedekovčini koji je 1924. sastavio povijesni prikaz loborske župe, čiji se izvornik čuva u Nadbiskupijskom arhivu u Zagrebu. Iza njega slijedi i